

Hoofstuk 7 Bevindings aanbevelings en implikasies van die studie

7.1 Inleiding

Hierdie studie gaan van die vertrekpunt uit dat gemeenskappe wat hulle lot in eie hande neem, beter vaar as die wat vir owerhede wag om durende oplossings vir hulle probleme te vind. Vanuit dié vertrekpunt is onderwys, en spesifiek kurrikulum, ondersoek. Die vraag is tot watter mate die landelike gemeenskap daarvan beheer kan neem, om te help dat suksesvolle skoolverlaters meer indiensneembaar sal wees. Sukses op dié terrein kan die gemeenskap as geheel ekonomies bevoordeel, en lede daarvan se welvaart verhoog.

Die ondersoekterrein is ‘n verwickelde sosiale werklikheid wat ‘n sosiale beskrywing en ‘n uiteensetting van die beroepswêreld van die gemeenskap vereis, maar ook ‘n akademiese ondersoek na kurrikulumontwikkeling as internasionale studieterrein, en onderwys en opleiding in Suid-Afrika.

In hierdie hoofstuk word die literatuurstudie en die empiriese ondersoek oorsigtelik hanteer, om bevindings op te som, aanbevelings te maak, en implikasies wat die studie na vore bring, uit te wys.

7.2 Opsomming van die probleem wat tot die studie gelei het

Om in die platteland te woon, beteken om daagliks met Suid-Afrika se gaping tussen ryk en arm gekonfronteer te word. As onderwyser het ‘n mens te doen met leerders wat jy help om matriek te slaag, sonder om seker te wees dat hulle verwagtings ná die vreugde bewaarheid gaan word. Om plaaslik ekonomies aktief te wees, vereis óf verdere opleiding en/of kapitaal, óf werk wat iemand sonder matriek net so goed kan doen.

Plattelanders weet ook dat ekonomiese ontwikkeling in hulle omgewing moeiliker is as wat stedelike besoekers soms dink.

Infrastruktuur, markte en ondersteunende industrieë is nie goed ontwikkel nie, wat 'n swaar las op die individuele ondernemer lê. Die vraag kom onwillekeurig op of skole meer kan doen om leerders vir ekonomiese sukses in die omgewing voor te berei. Of is die plaaslike ekonomie van so 'n aard dat die beste is om hulle in staat te stel om die omgewing te verlaat en elders ekonomiese sukses te behaal?

Dit is ironies dat, te midde van die werkloosheid, 'n mens dikwels hoor van 'n vaardigheidstekort, wat die ekonomie skaad.

Kontak met onderwysers van ander skole het my die erns van die probleem laat beseef, en tot hierdie studie gelei. Aanvanklik wou ek bloot vasstel watter ruimte Kurrikulum 2005 bied, want my intuïsie was dat geleenthede onbenut gelaat is. Dit het die wye veld van kurrikulumstudies vir my oopgemaak en die konsep van 'n kurrikulum wat in die gemeenskap gebaseer is, het na vore gekom. Wat presies daarmee bedoel word, volg in paragraaf 7.5.

7.3 Opsomming van die navorsingsvraag en sub-vrae

Die navorsingsvraag lui soos volg: *Hoe kan die gemeenskapsgebaseerde kurrikulum in die platteland (spesifiek die Hopetown-omgewing) bydra om verwerwers van die Nasionale Senior Sertifikaat meer indiensneembaar te maak?*

Om 'n aanduiding te gee of die gemeenskapsgebaseerde kurrikulum tot verhoogde indiensneembaarheid kan lei, moet matrikulante se indiensnemingsbehoefte, sowel as werkgewers se arbeidsbehoefte beskryf word. Leerders se indiensnemingsbehoefte is belangrik, maar nie deurslaggewend nie. Aan die ander kant, as die kloof tussen leerders se behoeftes en beskikbare werk te groot is, kan hulle selfs verkies om ekonomies onaktief te bly, liewers as om die beskikbare poste te beklee. Dit kan ook dui op 'n kurrikulum wat nie met die plaaslike werklikheid rekening hou nie, en moontlik reggestel moet word. Behoeftes van leerders en werkgewers, met die kurrikulumimplikasies daarvan, word deur die eerste twee sub-

vrae gedek. Die derde subvraag hou direk daarmee verband. As komponente wat tot die kurrikulum bygedra moet word geïdentifiseer is, beskik die gemeenskap oor die vaardighede om dit by te dra?

Die vierde sub-vraag wil die resultate van die ander drie bymekaar bring, deur te vra hoe die gemeenskapsgebaseerde kurrikulum geoperasionaliseer moet word. Daar is nie 'n enkele, vanselfsprekende antwoord wat uit die studie kristalliseer nie, en verskillende moontlikhede word voorgestel.

7.4 Opsomming van die doel en doelstellings van die studie

Die doel van die studie hou direk met die navorsingsvraag verband. Dit is om 'n konkrete, kurrikulumkundige bydrae tot die gemeenskapsgebaseerde kurrikulum te lewer, sodat matrikulante meer indiensneembaar sal wees.

Die doelstellings op pad na bogenoemde doel is om uit te vind wat matrikulante se indiensnemingsbehoefte is, en dit te vergelyk met werkgewers se arbeidsbehoefte. Die kurrikulumimplikasies daarvan moet verreken word. Dan moet vasgestel word of die gemeenskap oor die kundigheid beskik om geïdentifiseerde komponente tot die kurrikulum by te dra. Die vierde doelstelling is om voorstelle te maak oor hoe die gemeenskapsgebaseerde kurrikulum geoperasionaliseer kan word.

7.5 Bevindings van die literatuuoroorsig

7.5.1 Hoofstuk 1: Oopdek van die navorsingsprobleem

In hoofstuk 1 word die erns van die navorsingsprobleem uitgestippel. In paragraaf 1.3.1 word uit Schussler (2007) se *Vyfde Suid-Afrikaanse Indiensnemingsverslag* vasgestel dat die persentasies van die bevolking met matriek as hoogste kwalifikasie, oor die laaste jare sterk toegeneem het, terwyl die met graad 8 en laer afgeneem het. Dit dui op 'n suksesvolle skoolstelsel, maar indiensnemingsyfers plaas 'n vraagteken daaroor. Van dié met matriek is nagenoeg 27% werkloos. Dit lyk of matriek enigsins waarde het, want vir diegene met 'n skoolkwalifikasie laer as

matriek is werkloosheid nog erger. ‘n Groep ekonome (The Economists) onder Schussler se leiding het ‘n mens se kans om in diens te wees, sowel as so ‘n persoon se finansiële verdienste ondersoek (Schussler et al, 2007 – *Skills Shortage – Urban legend or fact The education of the SA work force* aangehaal in paragraaf 1.3.1). Volgens dié verslag lyk dit asof ‘n mens na graad 10 enigiets anders moet doen as om skool te gaan – tensy ‘n mens beplan om verder te studeer na matriek, wat in terme van sowel werksekuriteit as verdienste nog die beste is. Die groot verdienstegaping skryf hulle juis aan die tekort aan gegradueerdes toe, en verklaar met nadruk dat Suid-Afrika wel ‘n vaardigheidskrisis beleef (Schussler et al, 2008:41). Hoewel ‘n RGN-verslag dit minder sterk stel, dui dit aan dat ‘n tekort aan ambagslui die ekonomie skaad (RGN, s.a.19).

In paragraaf 1.3.2 word matrikulante se na-skoolse studieloopbane bespreek. Hoogstens 20% Suid-Afrikaanse matrikulante studeer enigsins verder (McGregor, 2007). Van dié 20% voltooi slegs 20% hulle studies in die minimum voorgeskrewe tyd. Redes vir die swak tersiêre prestasie is gebrek aan motivering en doelgedrewenheid (Louw, 2005:1-2 en 100). Hierdie eienskappe kom waarskynlik ook by werksoekers voor, en verklaar gedeeltelik die swak prestasie in dié sektor.

In paragraaf 1.3.3 word aangedui dat die staatsbesteding aan onderwys internasionaal goed vergelyk (Manuel, 2008 en Schussler, 2008:5). Tot 80% van Suid-Afrikaanse skole is volgens De Lange (2008) disfunksioneel. Volgens Bipath (2008:65-70) se definisie en beskrywing is Hopetown se skole hoogs funksioneel, wat beteken dat werkloosheid nie aan swak skole toegeskryf kan word nie. Die verskynsel van *jobless growth* (Sinagatullin, 2006:26-27) kan wel ‘n invloed hê. Dit dui nietemin daarop dat skole dalk nie net dit wat hulle moet doen beter moet doen nie, maar dalk iets anders, of iets bykomend moet doen.

In paragraaf 1.4 word die kurrikulêre spinneweb van Van den Akker (2003:xx) as teoretiese raamwerk gestel. Dit erken die wedersydse verband tussen al die elemente van die kurrikulum, maar plaas die rasionaal van onderwys in die middel daarvan. In die VOO-fase (grade 10, 11 en 12) is verwerwing van die Nasionale Senior Sertifikaat 'n belangrike rasionaal van onderwys. Aan die kern van hierdie studie is die stelling dat die aankweek van eienskappe wat die leerder indiensneembaar sal maak, by die rasionaal ingesluit moet word, sonder om balans met breër opvoedkundige doeleindes te verloor. As verwerwing van die kwalifikasie oorbeklemtoon word, is dit waarskynlik ter wille van die instrumentele waarde daarvan. As dit ten koste van geskikte eienskappe gedoen word, word die doel deur die middel verslaan.

In hierdie hoofstuk is bevind dat die oorwig van matrikulante nie na skool verder studeer nie, en dat 'n groot deel van hulle nie daarin slaag om in diens geneem te word nie. In Hopetown, waar disfunksionele skole nie die skuld kan kry nie, moet dit elders gesoek word. Die feit dat die ekonomie minder werk skep, al groei dit, speel 'n rol, maar daar is ook aanduidings, dat matrikulante nie oor die kennis of persoonlike eienskappe beskik wat sukses in die werksplek meebring nie. Hierdie aspek van die probleem, bring dit binne die terrein van kurrikulumstudies.

7.5.2 Hoofstuk 2: Fokus op die gemeenskap

Globalisering as verskynsel wat ekonomies kwesbare groepe skep, word in paragraaf 2.2 beskryf. Volgens Mkosi (2006:155-157) en Sing (2005:1-7) is dit 'n meganisme waarvolgens ryk lande hulle ten koste van minder ontwikkelde lande bevoordeel. Sinagatullin (2006:26-27) en Kenway en Bullan (2005:33) beskou marginalisering van die werkersklas en landelike bevolkings as negatiewe, maar onbedoelde gevolg van globalisering. Sinagatullin (2006:81-83) noem dat beleggings in landelike onderwys goed moet betaal, aangesien dit die noodsaaklike geskoolde arbeidsmag kan lewer (Sinagatullin, 2006:81-83). Die voorwaarde daarvoor is egter dat

die onderwys toepaslik moet wees, óf om leerders toegang tot die wêreldwye elite te gee, of om die plaaslike ekonomie te ontwikkel. Laasgenoemde sluit aan by die rasionaal tot onderwys wat in hoofstuk 1 bespreek is.

‘n Belangrike aspek van plaaslike ontwikkeling is die digitale verdeling. Dit verdeel die wêreld in diegene wat inligtingstechnologie bemeester het, en die res (Cullen, 2001:311). Die voorkoms hiervan in Hopetown word in paragraaf 7.6 as deel van die empiriese ondersoek bespreek. Cullen (2001:311) wys daarop dat hierdie verdeling nie verabsoluteer moet word nie, aangesien ou tegnologieë nie noodwendig verdwyn nie, en onderrig in ander rigtings soms nuttiger is. Fourie en Bothma (2007:5) waarsku weer teen ‘n oorvereenvoudigde siening van onderrig in inligtingstechnologie. Leerders moet nie net oppervlakkige gebruik van die internet leer ken nie, maar om werklik inligting daaruit te verkry (Fourie en Bothma, 2007:5). Die Skoolbeheerliggaam (SBL) het aansienlike mag (Adams, 2005:99-101) wat sulke besluite moontlik maak.

‘n Belangrike kurrikulumbesluit wat die skoolgemeenskap kan neem, is om rekenaarvakke (Rekenaartoepassingstechnologie en Inligtingstechnologie) by die skool se vakpakket in te sluit. In wêreldterme is Afrikaanssprekendes (die oorweldigende meerderheid in Hopetown) ‘n minderheidskultuur. Dit is belangrik dat leerders toegang tot die Engels-oorheersde digitale kultuur kry, sonder om identiteit prys te gee.

In paragraaf 2.4 word die funksionaliteit van ‘n gemeenskap bespreek, aangesien dit voorwaarde tot ‘n doeltreffende gemeenskapsgebaseerde kurrikulum is. Na aanleiding van Kruijer (1987:17-21) se beskrywing van die ineenstorting van gemeenskapsbindings weens armoede, en die aanduiding van dieselfde verskynsel weens oorvloed (Eloff, 1999) word by Boshoff (2006:3-4) aangesluit waar hy stel dat ekonomiese differensiasie

normaal is, maar dat die huidige kloof tussen ryk en arm, die potensiaal van gemeenskappe verwoes.

In sy beskrywing van die funksionele gemeenskap waar hy self grootgeword het, verwys Van der Rheede (2006) heel eerste na die toewyding van onderwysers, moedertaalonderrig en toeganklike skoling. Hy dui aan dat dit sy Bruin gemeenskap in staat gestel het om die beperkte ekonomiese ruimte wat apartheid wel gebied het, te vul (Van der Rheede, 2006). Van der Rheede se beskrywing kan in 2010 as riglyn aanvaar word, waar dit globalisering is wat Hopetown se leerders benadeel, en nie noodwendig 'n politieke stelsel nie.

Daar is verwys na Hopetown se gemeenskap wat oorheersend Afrikaans is. Volgens Stavenhagen (1990:4-6) (soos bespreek in paragraaf 2.4.2) kan etnisiteit ontwikkeling bevorder, as mense vir mekaar verantwoordelik voel. Dit is onduidelik tot watter mate dié krag in Hopetown geld.

In 2.5 word die gemeenskap van Hopetown beskryf. Uit die werk van Abbot (2004) en Wiid (2009) ontvou die geskiedenis van een van die oudste dorpe in die Noord-Kaap. Die ekonomiese basis is kleinveeplase in die karoo en intensiewe graanverbouing onder besproeiing.

Uit die 2001 sensusverslag, is dit duidelik dat die gaping tussen ryk en arm in Hopetown ook groot is, met bykans 60% van die bevolking wat óf werkloos (13%) óf ekonomies onaktief (44%) is. Volgens die definisie wat in die sensus gebruik word, is iemand bo 15 wat vir vier weke lank geen poging aangewend het om werk te vind nie, ekonomies onaktief (Lehohla, 2004). Dit blyk ook dat daar 'n groot verlies van leerders is, soos wat hulle deur die hoër skoolgrade vorder. Die verdeling tussen ryk en arm val grootliks saam met die twee skole in die dorp.

7.5.3 Hoofstuk 3: Die onderbou van die kurrikulum

Die bepalende stelling in hierdie hoofstuk is die opskrif van paragraaf 3.2 wat stel dat opvoeding 'n betwiste gebied is. Elke ideologie het gepaardgaande opvoedingsdenke, wat in kurrikulum neerslag vind. Volgens Van den Akker (2003:7-8) is die proses om kurrikulum te ontwikkel 'n oorlogsone, waar wedersyds onbevredigende kompromieë gewoonlik die uiteinde is. Ben-Peretz (2003:53-57) beskryf dit as 'n toutrekkery, met uitkomst wat wissel volgens verskuivende magsentra. Hierdie studie identifiseer die plaaslike gemeenskap as een so 'n magsentrum, wat meer kan vermag as dit daarvan bewus is. Volgens Ornstein en Hunkins (2009:19-20) teoretiseer onderwysers nie graag oor kurrikulum nie, en Pinar (2004:32) beweer dat opvoedkundige akademici bykans geen invloed op kurrikulum het nie.

Slattery (2006:3-7) en Doll (2008:193-195) kritiseer die modernistiese kurrikulum, omdat dit op tweeledige opposisies berus, en 'n enkelvoudige oorsaak-gevolg meganisme in opvoeding veronderstel. In die plek daarvan stel Doll post-modernistiese denke voor, wat vir 'n komplekse werklikheid ruimte maak (2008:200-202). Slabbert en Hattingh (2006:707-713) beskryf hoe 'n ekstern voorgeskrewe kurrikulum in die post-moderne wêreld vir 'n intuïtiewe kurrikulum wat die lewe as bron neem, behoort plek te maak. Aoki (2005:362) beskryf kurrikulum as 'n wedersydse uitnodiging.

Benaderings tot kurrikulum soos deur Doll, Slabbert en Hatting, en Aoki beskryf is, vereis van die onderwyser om teoreties oor kurrikulum na te dink. Hierdie studie vind daarby aanklank.

In paragraaf 3.3 word kurrikulum as studieveld beskryf. Ornstein en Hunkins (2009:13) en Carl (2002:30-31) beskryf die multi-dissiplinêre aard daarvan. Dit steun op die wetenskappe wat onderrig word, sowel as op kognitiewe teorie, en die heersende denke rakende ekonomie en gemeenskap. As moderne studieveld het

dit beslag gekry met Tyler se werk, wat voorgestel het dat opvoedkundige doelwitte gestel word. Op grond daarvan moet opvoedkundige ervarings gekonseptualiseer, organiseer en evalueer word. Sy eie beskrywing (Tyler in Flinders en Thornton, 2004:51) is nie so voorskriftelik en rigied, as die Tyler-rasionaal waarteen die skrywers in paragraaf 3.2 te velde trek nie.

Epistemologie is die vertakking van filosofie met die inhoud en aard van kennis as onderwerp. In paragraaf 3.4 word dit as bepaler van kurrikulum bespreek. 'n Belangrike vraag wat Autio (2003:306-307) en Giroux (2009:39) ter tafel bring, is of alle kennis instrumenteel moet wees in ooreenstemming met 'n neiging om die hele lewe te korporatiseer; met ander woorde wat die doel daarmee is om te leer. Terwyl Sinagatullin (2006:75-76) en Keevy en Blom (2007:40) op die vermeerdering van kennis klem lê, balanseer Scruton (2007:28-31) en Sinagatullin (2006:93-95) dit deur te verwys na die waarde van 'n sterk teoretiese basis, wat nie so veranderlik is nie. Besluite oor die in- en uitsluiting van wetenskaplike kennis lê buite die gemeenskap se invloed, maar maniere waarop dit hanteer word, daarbinne. Die gemeenskap kan dus besluit om 'n dissipline-gebaseerde kurrikulum meer holisties te benader, of 'n "sagte" kurrikulum met meer kennis te laai. Dit is 'n belangrike deel van die gemeenskapsgebaseerde kurrikulum.

Piaget (1973:1-30) en Bloom (1982) lê baie klem op kennis van leerders se kognitiewe vermoëns, om kurrikulumbesluite te beïnvloed. Terwyl Piaget beskryf hoe kinders se logiese beredenering ontwikkel, maak Bloom daarop aanspraak dat 95% van leerders kan leer wat die betrokke onderwysinstelling hulle wil leer. Die tradisionele normaalverspreiding se funksie was om die beperkte aantal universiteitsplekke vir die mees talentvolles te reserveer, en is uitgedien. Leerders wat besef almal kan presteer, is meer geneig om mekaar te help. Hierdie insigte is primêr op klas- en skoolvlak toepaslik. Wat 'n mens wil bereik, is wat Smith 'n breintoestand van hoë uitdaging en lae stres noem (Smith, 2002:13)

Skoolgemeenskappe wat dit verstaan, kan leerders se prestasie, en uiteindelik hulle indiensneembaarheid bevorder.

Sosiale faktore wat 'n rol in onderwys speel, is die onderwerp van paragraaf 3.5. Nixon (2005:45) beskryf die rol van elektroniese media in die lewe van tieners, en Kenway en Bullan (2006:36-42) verwys na die “verbruikersmediakultuur.” Hierdie invloede word al sterker, en skep die verwagting dat skool, en die hele lewe op verbruik en die genot daarvan gefokus moet wees. Om dit só te hanteer dat skool nie tot dieselfde oppervlakkigheid gedwing word nie, maar tog leerders se belangstelling hou, kan nie juis sentraal voorgeskryf word nie, en is 'n funksie van die gemeenskapskurrikulum. McNeill (2003:11-12) se bevinding dat kinders in die VSA skool verwyderd van hulle lewens ervaar, en dat akademici en werkgewers voel dat skoolverlaters onvoldoende voorberei is, dui daarop dat hierdie balans nie besonder goed gehou word nie. Die ironie is dat ouers, onderwysers en leerders voel dat skool “die nodige” doen. Dit bring 'n mens by een van die groot dilemmas van kurrikulumverandering: Mense sal saamstem dat kinders op skool beter voorberei moet word, maar sodra skool anders lyk as toe volwassenes daar was, raak hulle ongerus. Van den Akker (2003:xx) noem dit die nostalgiese kurrikulum. Dit is 'n belangrike, maar remmende deel van die gemeenskapskurrikulum.

In paragraaf 3.5.2 word die posisie van skool binne die gemeenskap bespreek, veral aan die hand van Cook en Cook (1950:202-204) se ou, maar steeds toepaslike bespreking. Die skool wat in vennootskap met die gemeenskap verkeer, is volgens hulle een wat in voeling met die onderwysbehoefte van die gemeenskap is, maar ook in staat is om die leiding te gee waarvoor hulle opleiding en hulle ampte hulle toerus.

Twee uiterste beskouings van die verhouding tussen individu en gemeenskap is die Klassieke Liberalisme en die Marxiaanse tradisie, en word bespreek in paragrawe 3.5.2.2 en 3.5.2.3. Die liberalisme

met Auguste Comte as grondlegger in sosiale denke (Bordeau, 2008:8-9) en Adam Smith in ekonomiese denke (Epstein, 2004:2), glo dat menslike welsyn die beste gedien kan word met die grootste moontlike vrystelling van die indiwidu (Grant, 2009:x). Dit lei tot onderwys wat die indiwidu vir kompetisie met ander indiwidue voorberei (Grant, 2009:vii-xvi).

Die Marxiaanse tradisie, gegrond deur Karl Marx, vind dat die mens slegs binne sosiale verband kan sosialiseer (Marx, 1903 (1847):1-2). 'n Opvoedkundige binne hierdie tradisie is die Brasiliaan Paolo Freire, volgens wie opvoeding deur dialoog moet geskied. Dialoog beskryf hy as die uitruil van egte woorde, en 'n egte woord is tweeling van nadenke en aksie. Sonder aksie word die woord verbalisme, en sonder denke word dit aktivisme, beide begrippe wat hy verwerp (Freire 1972:30-31).

Samevattend kan gesê word dat sekere opvattinge só integraal tot mense se denke is, dat hulle dit as vanselfsprekend en onbestrybaar beskou. Dié opvattinge syfer deur alle aspekte van onderwys. Dit is die belangrikste, maar ook ontwykendste deel van die gemeenskapskurrikulum. Modernistiese kurrikulumdenke, wat van reduksionisme en determinisme beskuldig word, word met post-moderne kurrikulumdenke vergelyk, wat kompleksiteit en onvoorspelbaarheid in die raamwerk van redelike denke en kurrikulumbeplanning insluit. Die opponerende sosiale denkskole van die Klassieke Liberalisme en die Marxiaanse tradisie word beskou, met verwysing na Freire, 'n belangrike eksponent van Marxiaanse onderwysdenke.

Die kurrikulumdenke onder die skoolfondament, soos die titel van hierdie hoofstuk lui, laat nie net ruimte vir 'n kurrikulum wat sterk in die gemeenskap gegrond is nie, dit stel gemeenskappe wat in staat is om die verantwoordelikheid op te neem, as voorwaarde. Daarby sluit epistemologie aan, wat ruimte vir 'n vinnig veranderende *corpus* van kennis maak, maar dit met die waarde van durende

teoretiese grondslae balanseer. Kennis van kognitiewe wetenskappe, wat vir die ontluiking en verskillende ontwikkelingstadia van leerders voorsiening maak, is deel daarvan. Om hierdie opvattinge op te stel en te motiveer, kan 'n belangrike deel van die sukses wees. In die hoofstuk se gevolgtrekking word gesê:

Die fondasie is nie so opsigtelik nie, maar wel deurslaggewend. Dit bepaal grootliks wat daarop gebou kan word, en hoe suksesvol dit sal wees. Filosofiese- en sosiale opvattinge groei oor tyd, en skole ook.

7.5.4 Hoofstuk 4 Kurrikulumteorie bo die skoolfondament

Die doel met hierdie hoofstuk is om die gemeenskapsgebaseerde kurrikulum, as sleutelwoord in hierdie studie, binne wetenskaplike raamwerk te plaas. Die begrip gemeenskapskurrikulum is die middelpunt van die hoofstuk. Dit volg op 'n beskrywing van kurrikulumstudies as wetenskaplike studieveld, en die prosesse waarvolgens kurrikulum konkrete vorm gegee word. Daarna volg 'n ondersoek na enkele buitelandse voorbeelde wat aspekte van die voorgestelde gemeenskapsgebaseerde kurrikulum belig, en 'n beskrywing van die Suid-Afrikaanse onderwys- en opleidingsopset.

In paragraaf 4.2.1 word na verskillende beskrywings van kurrikulum verwys; van waar dit beperk tot voorgeskrewe inhoud word (Pratt, 1994:v), deur Smith en Lovat (2004:18-19) wat die oorspronklike resiesbaan-metafoor gebruik om die begrip te kompliseer met die leerder as aktiewe deelnemer en besluitnemer, deur kulturele gebruike wat onbewustelik op skool voortgesit word (Meighan en Harber, 2007:78), tot waar Van den Akker (2003:x) kurrikulum as 'n reuse spinneweb met verwante aspekte beskryf. "Kurrikulum," soos in hierdie studie gebruik, is dus alle skoolverwante leerervarings, ongeag of dit beplan is, te boek gestel is, of by onderwysowerhede se beplanning aansluit.

In paragraaf 4.2.2 word na aspekte van kurrikulum, soos dit deur Carl (2002:34-42), Ornstein en Hunkins (2009:14-18), Eisner

(2005:8), Wilson (2005) en Van den Akker (2003:3) beskryf word. Talle aspekte word genoem, en dit lyk of die proses om nog aspekte te identifiseer onbepaald kan aanhou. In paragraaf 4.2.3 word dit vereenvoudig tot die formele, die informele, die verskuilde en die weggelate kurrikulum. Alle aspekte kan onder hierdie opskrifte ingedeel word. Dit vereenvoudig die oorweging van 'n gemeenskapskurrikulum. Elkeen van hierdie aspekte kan ondersoek word, om strategieë waarvolgens die gemeenskap dit kan beïnvloed, te formuleer. Die ooreengekome rasionaal, in hierdie geval eienskappe wat skoolverlaters meer indiensneembaar sal maak, word as riglyn gebruik.

Kurrikulumvorming, wat in paragraaf 4.3 bespreek word, vind volgens verskillende prosesse plaas. Die Tyler-rasionaal, van doelgerigte beplanning, oorheers volgens Kreider (2009) steeds hierdie toneel. Carl beskou dit as 'n sistematiese beplanningsproses, hoewel onbeplande aspekte ook in ag geneem moet word. Hewitt (2006:260-269) onderskei die ontwikkeling en aanpassing van reeds ontwikkelde kurrikulum. Ontwikkeling is volgens hom opstel van kurrikulumdokumente, ontwikkeling en publikasie van handboeke en heropleiding van onderwysers. Implementering vind ook in stappe plaas. Aanpassing is wanneer bestaande materiaal vir die spesifieke konteks aangepas word. Hy beskou dit nie as waterdigte eenhede nie (Hewitt, 2006:260-269). Die beskrywing van Ornstein en Hunkins (2009:222-241) stem grootliks hiermee ooreen.

Letschert en Kessels (2003:157-176) bespreek sosiale en politiek faktore wat 'n rol speel, en verwys na interne en eksterne bestendigheid. Interne bestendigheid verwys na 'n dokument wat 'n goed uitgewerkte, samehangende geheel is, en eksterne bestendigheid na een wat deur gebruikers daarvan positief ontvang, en aan meegewerk word. Om eksterne bestendigheid te bereik, kan opvoedkundige kwessies nie tegnies en in isolasie behandel word nie. Kuiper en ander (2003:183) verwys na kurrikulumontwikkeling

wat aan ontwikkelingsnavorsing verwant is, om te voorkom dat ontwerp en implementering losstaande prosesse word. Dit is juis om by dié gedagterigting aan te sluit, dat hierdie studie na kurrikulumvorming verwys; dit omvat die prosesse van ontwikkeling en implementering as 'n organiese geheel, waaraan die gemeenskap, indien dit so verkies, aktief kan deelneem.

Die vlakke van kurrikulumvorming word in paragraaf 4.3.2 bespreek. Carl (2002:88) en Van den Akker (2003:2) identifiseer die makrovlak van kurrikulum as die staat, terwyl Carl die meso-vlak as die provinsie en mikro-vlak as die spesifieke skool beskryf, en Van den Akker die meso-vlak by die skool, en die mikro-vlak in die klaskamer vind. Dit is 'n sleutelbegrip, wat aansluit by die vorige paragraaf: Die skool en klaskamer is volwaardige vlakke van kurrikulumvorming. Wat op hierdie vlakke gedoen word, raak die gemeenskapskurrikulum direk.

Verskillende benaderings tot kurrikulum en onderwys, is die onderwerp van paragraaf 4.4. Uiteensettings van Carl (2002:55-62; 74 en 8-9), Ornstein en Hunkins (2009:2-10 en 191-205), Meighan en Harber (2007:77-78 en 211-280), Giroux en Penna (1983:102-105) word in tabelle weergegee, en aangevul deur beskrywings van Pratt (1994:79), Marsh (2004:6-8) en Hewitt (2006:13-14). Hierdie indelings raak besonder kompleks. Kategorisering is per definisie 'n proses wat vereenvoudig, nuanse inboet, en wesenlik subjektief is. Daarom stem kategoriserings nie ooreen nie, en vereenvoudig dit die terrein vir 'n oningewyde leser, so lank die leser net een bron raadpleeg. Daarna raak dit verwarrend.

Om die studieveld meer toeganklik te maak, en tegelyk reg aan die kompleksiteit daarvan te verleen, word beskouings oor die rasionaal van onderwys in paragraaf 4.4.2 bespreek, en beskouings oor die fokus daarvan in paragraaf 4.4.3. Ek maak die stelling dat onderwys altyd mik op teenstellende, maar aanvullende doeleindes, naamlik om die *status quo* te handhaaf, om by 'n onvermydelike toekoms aan

te pas, en om die toekoms na 'n ideaalbeeld te transformeer. Verder is daar teenstellende maar aanvullende foki in onderwys, naamlik op die leerder as draer van kennis, as toekomstige werker, as lid van die samelewing, en as ontluikende mens. Verskillende benaderings tot onderwys en kurrikulum behels verskillende balansering van die onderskeie doeleindes en foki. 'n Onderwysstelsel op makro-vlak kan 'n balansering daarvan in gedagte hê wat verskil van dit wat in 'n spesifieke skool werklikheid word, en wat weer verskil van wat in 'n spesifieke klas gebeur. Wanneer die gemeenskap kurrikulum wil vorm om skoolverlaters meer indiensneembaar te maak, moet oorweeg word hoe die verskillende doeleindes en foki met mekaar gebalanseer moet word om die doel te bereik, maar steeds 'n gebalanseerde leerervaring te wees.

Die gemeenskapskurrikulum word in paragraaf 4.5 beskryf. Die besluite wat op mikrovlak (skool en klaskamer) geneem word in terme van die formele kurrikulum, behels vakke aangebied, handboeke aangekoop, ensovoorts. Die informele- verskuilde- en weggelate kurrikulum word grootliks in onderwystradisie saamgevat, en die plaaslike skool dink nie altyd watter invloed hulle daarop uitoefen en kan uitoefen nie. Nogtans is die samestelling uniek aan elke skool. Dit is die gemeenskapsgebaseerde kurrikulum. Wanneer skole onbewustelik daarmee te werk gaan, is dit 'n onbewuste gemeenskapskurrikulum. Dit kan egter 'n baie kragtige instrument in die hande van 'n gemotiveerde gemeenskap wees, om 'n gedeelde visie te verwerklik.

Paragraaf 4.6 word afgestaan om sekere buitelandse kurrikulêre hervormings na te gaan, om wenke vir die gemeenskapskurrikulum te vind. Nederlandse "studiehuis"-kurrikulumhervorming, met die oog op meer selfstandige, leergierige skoolverlaters, word in paragraaf 4.6.2 deur Van den Akker (2003:63-69) beskryf. Jonger skoolfasies is ook hervorm, soos beskryf deur Terwel en ander (2003:137-156) en Stokking (2003:117-136). Hulle ervaring was dat dié soort hervormings moeilik is om deur te voer, as die verwagtings wat

beleidmakers stel te hoog is, en as die plaaslike skool en onderwysers nie die noodsaak daarvan insien nie. Die gemeenskap moet as't ware instem om sy eie kurrikulum aan te pas by dit wat beleidmakers wil bereik.

Die Finse sekondêre onderwys het van 'n gesentraliseerde stelsel, na 'n stelsel waar leerders outonome besluite in 'n modulêre stelsel kan maak. Dit word in paragraaf 4.6.3 aan die hand van Vällijärvi (2003) en bevindings van PISA (*Programme for International School Assessment*) (2006) gedoen. Daar is bevind dat Finland binne 50 jaar van 'n laag geskoolde na 'n hoogs geskoolde samelewing getransformeer is, en dat 'n outoritêre stelsel met 'n outonome stelsel vervang is, sonder om standaarde te verlaag. Opvallend is dat skole vrywillig en op hulle eie tyd die oorgang kon maak, maar dat dit na ongeveer 10 jaar afgehandel was. 'n Mens moet dus nie teen struikelblokke blind staar nie.

Die merkwaardige prestasie van Kubaanse onderwys word in paragraaf 4.6.4 aan die hand van Gasperini (2000) en Malott (2009:227-233) beskryf. As 'n arm, minder ontwikkelde land, met 'n landelike bevolking van noemenswaardige omvang, het Kuba daarin geslaag om gehalte onderwys na alle dele van die samelewing te bring. Die spesiale behoeftes van landelike onderwys is geïdentifiseer, en opleiding is daarby aangepas. Die hele stelsel word gekenmerk deur nastrewing, waarvolgens onderwysers aangemoedig word om vernuwings met goeie resultate bekend te maak. Dit gebeur dikwels dat gewone onderwysers op die manier nasionale en selfs internasionale erkenning kry, en selfs die geleentheid het om kurrikulum op die makro-vlak te beïnvloed. Dit is merkwaardig dat 'n gesagstaat soos Kuba, die gemeenskapsgebaseerde kurrikulum in plaas van sentralisering aanmoedig. Die gevolg is dat Kuba se onderwysresultate goed met die welvarendste lande ter wêreld vergelyk. Onder-ontwikkeling en finansiële tekorte is dus nie onoorkomelik nie, mits die gemeenskap

die geleentheid kry (en aangryp) om tot kurrikulering en ontwikkeling van 'n kurrikulum by te dra.

Baskiese onderwys volgens die Modragon-model word in paragraaf 4.6.5 beskryf, aan die hand van hulle eie webwerf (Modragon, 2006) Van Slyke (2008) en agtergrond deur Winstanley (2007:4-13) en Payne (1970). Dit is die verhaal van opheffing van 'n onderdrukte etniese minderheid, deur die ekonomiese ontwikkeling en onderwys hand-aan-hand te bevorder. 'n Deurslaggewende kenmerk is dat ekonomiese ontwikkeling nie in die eerste plek om winsbejag nie, maar om werkskepping draai. In lyn daarmee is waardevolle kennis iets wat gedeel moet word, en kapitaal is ondergeskik aan arbeid. Hierdie benadering in 'n klein tegniese skool as eerste projek, het tot 'n multi-nasionale koöperatiewe korporasie met byna 80 000 werknemers gelei. Hier moet gelet word hoe prestasie nie noodwendig gelyk aan kompetisie en winsbejag is nie. Dit kan 'n baie belangrike deel van 'n gemeenskapskurrikulum wees.

'n Omvattende begrip van die Suid-Afrikaanse onderwystoneel is nuttig, omdat dit die weë waarlangs 'n gemeenskapsgebaseerde kurrikulum in Hopetown kan ontwikkel, moet aandui. Dit word in paragraaf 4.7 gedoen.

Die oorkoepelende kenmerk van Suid-Afrikaanse onderwys is die Nasionale Kwalifikasieraamerk (NQF). Alle kwalifikasies word daarin gestruktureer, en die beginsel is dat daar 'n soomlose oorgang tussen byvoorbeeld akademiese en beroepsgerigte onderwys moet wees. Ongelukkig is dit steeds nie die geval nie, aangesien beroepsgerigte opleiding onder die Departement van Arbeid ressorteer, en skole onder die Departement van Onderwys.

Vir die gemeenskapskurrikulum is die mag van die Skoolbeheerliggaam (SBL) van uiterste belang. Adams (2005:91) beweer selfs dat dit te groot is, en daarom minder welvarende en kundige mense verder benadeel. Een verantwoordelikheid van die

SBL is om personeel in hulle professionele taak by te staan. Die gemeenskap se seggenskap oor belangrike aspekte van kurrikulum word deur die wetlike rol van die SBL gewaarborg.

Dis Suid-Afrikaanse skoolkurrikulum het sedert die instelling van Uitkomstgebaseerde Onderwys in 1996 twee keer van vorm verander, soos in paragraaf 4.7.2.2 beskryf. Haakplekke word in paragraaf 4.7.2.3 beskryf, en het veral met oorlading van onderwysers en oorhaastige implementering te doen. Hier word veral na MacFarlane (2008), Arnold (2004) en Magardie (2004) verwys. Nog 'n probleem is disfunksionele skole, wat volledig deur Bipath (2005) beskryf word. Dit kan as 'n gemeenskapskurrikulum wat die waarde van skool totaal minag, beskryf word. Dit is nie van toepassing op die ondersoekterrein nie, aangesien Hopetown se skole hoogs funksioneel is. Die eerste weergawe van UGO het baie ruimte vir die plaaslike inset gehad, en dit eintlik van onderwysers vereis. Dit is egter deur meer voorskriftelike weergawes vervang, en uit die oogpunt van 'n gemeenskapsgebaseerde kurrikulum, is dit 'n geleentheid wat verbygegaan het.

Beroepsgerigte onderwys word in paragraaf 4.7.2.5 bespreek. Beroepsgerigte skoolvakke, die Nasionale Beroepsertifikaat wat aan VOO kollegese (voorheen tegniese kolleges) aangebied word, en leerlingskappe, wat 'n drieledige ooreenkoms tussen werkgewer, opleidingsverskaffer en opleidingsowerheid behels, is die drie roetes na erkende kwalifikasies. Die enigste hiervan wat gereedelik beskikbaar is in plattelandse dorpe, is beroepsgerigte skoolvakke. Selfs dit is vir minder welvarende skole nie beskikbaar nie, omdat die aanbieding van 'n enkele persoon kan afhang. Die armste mense van die platteland, die met die swakste kans om na-skools verder te studeer, met die minste bronne om 'n besigheid te begin, gaan na skole wat nie beroepsgerigte vakke aanbied nie. Leerders wat waarskynlik nooit tersiêre studie sal geniet nie, kry 'n kwalifikasie wat hulle vir niks anders voorberei nie.

7.6 Bevindings van die empiriese ondersoek

7.6.1 Indiensnemingsbehoefte van leerders

Suksesvolle skoolverlaters sien hulleself in professionele, besturende of administratiewe poste. Dit is die afleiding wat uit die empiriese ondersoek gemaak kan word, soos in paragraaf 6.2.1 weergegee. Volgens tabel 6.2 het geen leerders 'n voorkeur vir ambagte of beroepe wat arbeidersklas beroepe getoon nie. In tabel 6.3 word 'n duidelike afkeer daarteen geopenbaar.

Mnr Nico Boer se stelling dat daar 'n groot behoefte aan "sagte" werk is, nie die soort werk wat hy en sy seun doen nie, mag klink of hy hom op stereotipering verlaat. Groepe B en C in die onderhoude by Hoërskool Voorheenbenadeeld het dit bevestig deur te sê dat enigene wat kan, kantoorwerk sal verkies. Een meisie in Hoërskool Welvaart het dieselfde opmerking, onder groot instemming gemaak.

Onder meisies in albei skole het sowel gasvryheid as skoonheid na vore gekom as beroepe wat hulle mag interesseer, maar eers ná dit aan hulle genoem is.

Ambagsverwante werk, het selfs by navraag geen positiewe reaksie ontlok nie. Elkeen van die seuns wat by Hoërskool Welvaart deelgeneem het, het aangedui dat hulle kan sweis, maar dit bloot as 'n nuttige stokperdjie beskou. In groep C by Hoërskool Voorheenbenadeeld is ook by navraag verklaar dat dit nuttig kan wees om ervaring in 'n tegniese rigting op te doen, maar dit het nog nie op persoonlike belangstelling daarin gedui nie.

Werk in die landbou was vir Hoërskool Welvaart-leerders aantreklik, in teenstelling met Hoërskool Voorheenbenadeeld. Die sleutel lê daarin dat die assosiasie in Welvaart die van boer is, en in Voorheenbenadeeld die van plaaswerker. Twee persone in Voorheenbenadeeld het verwys na die moontlikheid om 'n plaas te ontvang, en dat dit in so 'n geval nuttig sal wees indien mens landbou-ervaring opgedoen het. Die feit dat Landbou-wetenskappe

sedert 2010 as vak in Voorheenbenadeeld aangebied word, en aftrek kry, eggo moontlik hierdie verwagting.

In beide skole is verwys na werkskepping wat byvoorbeeld bouwerk of ander handewerk insluit, maar dit is hipoteties, en met ander mense in gedagte gedoen.

7.6.2 Arbeidsbehoefte van werkgewers

Deelnemers se bydraes is só georden dat die leemtes wat indienseneming bemoeilik eerste aandag geniet, en die moontlike poste vir skoolverlaters daarna bespreek word.

Die agteruitgang van 'n plaastradisie onder werkers weens veranderende verblyfpatrone, wetgewing wat kinderarbeid beheer en ernstige aansteeklike siektes, maak dit vir landbouwerkgewers moeilik om gewillige en geskikte kandidate vir beskikbare poste te vind. Die owerheid bemoeilik sake vir landbouwerkgewers op twee maniere. Eerstens gaan die basiese en onderliggende dienste wat plaaslike regering moet lewer, agteruit. Tweedens word die koste van arbeid as gevolg van arbeidswetgewing baie hoog, en arbeiders se kinders mag glad nie aan plaasbedrywighede deelneem nie. Dit ondermyn (soos bo genoem) die plaastradisie.

Die noodsaaklike vaardighede vir sowel veeboerdery as akkerbou onder besproeiing, raak al skaarser. As gevolg van meganisering, word al hoër vereistes gestel. Die konstruksiebedryf moet opgeleide werkers van elders af bring, omdat hulle plaaslik nie beskikbaar is nie. In die wyer ekonomie gesien, kortwiek gebrek aan kommunikasie- en rekenaarvaardighede, sowel as die kombinasie van tegniese kennis en verkoopsvaardighede werksoekers se indiensenembaarheid. Werkgewers vind dat skoolopvoeding nie direk verband hou met vereistes in die werksplek nie, maar dat dit die enigste soort opleiding is wat op groot skaal beskikbaar is.

Werkgewers let die behoefte aan (goed opgeleide) werkers regoor die landbouwaardeketting op. Verder is 'n beperkte aantal

kantoorgebaseerde poste beskikbaar, vir mense wat toepaslik gekwalifiseer is. In die breër ekonomie is werk beskikbaar, maar spesifieke kennis en vaardighede word vereis. Verkope en bepaalde rigtings in inligtingstechnologie word uitgesonder. Deelnemers aan hierdie studie beskou toerisme as ‘n moontlike bron van nuwe werksgeleenthede, maar industriële ontwikkeling word nie konkreet beplan nie. ‘n Beskouing van wat die buurdorp, Douglas, in daardie opsig reggekry het, laat ‘n mens tog dink dat dit nie uitgesluit behoort te word nie.

7.6.3 Beskikbaarheid van toepaslike kundigheid

Die sosiale onderbou van die Hopetown-gemeenskap is redelik sterk, in die sin dat daar ‘n begeerte by ‘n substansiële deel van senior skoolleerders is, om as volwassenes in die omgewing te vestig. Die plaaslike ekonomie kan ongelukkig nie alle talentvolle jong volwassenes akkommodeer nie. Dit wil voorkom of mense hulle ekonomiese verantwoordelikheid tot persoonlike welvaart beperk. In paragraaf 6.3 is die geskiedenis van Hopetown se koöperasie met die van naburige Douglas vergelyk, en ook verwys na burgerlike ekonomiese ontwikkelingsinisiatiewe van nóg ‘n buurdorp, Orania. In teenstelling hiermee, beskou baie Hopetown-inwoners sosio-ekonomiese ontwikkeling as die verantwoordelikheid van plaaslike regering. My pogings om met ‘n verteenwoordiger van die plaaslike regering ‘n onderhoud te voer, was onsuksesvol; dit is nooit geweier nie, maar my e-posboodskappe is nie beantwoord nie, en telefoonoproepe is telkens na ander “beter” persone verwys. Die “regte” persoon was telkens met verlof, of in ‘n vergadering. Ek het in 2009 en 2010 aktief probeer om ‘n afspraak te kry, sonder sukses.

Die gemeenskap se rol in onderwys en opleiding is uiteenlopend. Die voedingsgemeenskap van Hoërskool Welvaart het ‘n goed gevestigde leerkultuur, en mense is bereid om aansienlike finansiële opofferings te maak om gehalte onderrig te waarborg. Dit beteken egter dat ‘n aansienlike deel van die meer welvarende gemeenskapslede liewers hulle kinders na ander skole stuur. In

Hoërskool Voorheenbenadeeld se voedingsgemeenskap is die leerkultuur swakker gevestig. Desnieteenstaande presteer die skool relatief goed. Die feit dat Welvaart meer beroepsgerigte vakke as Voorheenbenadeeld aanbied (kyk paragraaf 6.5) is waarskynlik 'n aanduiding van gemeenskapsbehoefte soos die skool dit verstaan, gegewe beperkte vermoëns. Daar word klaarblyklik nie deur VOO kolleges of Universiteite van Tegnologie uitgereik om Hopetown-leerders van die geleentheid wat hulle bied, in te lig nie. Suiwer privaat inisiatiewe, soos die van mnr Enjin en Mev Leysel is egter moontlik, en kan 'n groot verskil maak.

7.6.4 Operasionalisering van die gemeenskapskurrikulum

Elke skool het by verstek 'n gemeenskapskurrikulum, aangesien 'n deurslaggewende deel van die kurrikulum op die plaaslike vlak vorm gegee word. Wanneer 'n gemeenskap bepaalde doelwitte wil nastreef, en die dele van die kurrikulum wat binne hulle mag lê inspan om dit te bereik, is dit 'n bewuste gemeenskapskurrikuleringsoefening. Met indiensneembaarheid word verwys na die vermoë van die afgestudeerde leerder om sigself in die ekonomie te handhaaf, hetsy as werknemer of as selfstandige ondernemer.

Hoewel beroepsgerigte vakke een manier is om indiensneembaarheid te bevorder, is dit beslis nie die enigste nie. Eienskappe soos die vermoë om selfstandig te werk en inisiatief te neem, is net so belangrik, of belangriker, as spesifieke beroepsgerigte kennis. As indiensneembaarheid 'n uitdruklike doel van die skool, naas akademiese prestasie is, kan die kenmerke wat daarmee verband hou, in alle vakke bevorder word.

Beroepsgerigte vakke is desnieteenstaande 'n belangrike manier om indiensneembaarheid te bewerkstellig. Die probleem is dat hierdie soort vakke gewoonlik toerusting en gespesialiseerde personeel nodig het, voor dit sinvol aangebied kan word. Indien hulpbron- of vaardigheidstekorte beleef word, is dit moeilik om hierdie vakke aan

te bied. Dieselfde geld in nog groter mate vir die vakke van die Nasionale Beroepsertifikaat.

Daar is ook opleidingskanale buite die formele onderwysopset, maar wat deur die skool, ten behoeve van die leerders, aangewend kan word. Dit sluit geleenthede waarby leerders blootstelling en ervaring in verskillende beroepe kan opdoen, sodat hulle 'n meer ingeligte loopbaankeuse kan maak. Vakansiewerk as 'n middel daartoe, kan aktief bevorder word. Dit is ook moontlik vir skole om ander formele opleiding te bemiddel, byvoorbeeld eenheidstandaard gebaseerde kwalifikasies. Dit sal onder beskerming van 'n geakkrediteerde opleidingsinstansie gedoen moet word. Struikelblokke is dat ouers dit mag ervaar as aktiwiteite wat buite die bestek van 'n skool se taak lê, en dat dit besonder fyn beplanning en bestuur verg.

Dit blyk dat die Suid-Afrikaanse onderwysbedeling voldoende ruimte vir 'n gemeenskapskurrikulum bied. Die vraag is nie soseer of die bedeling daarvoor ruimte bied nie, maar of skoolgemeenskappe se verwagtings van skool daarvoor ruimte bied.

Die ander moontlikheid is om die opleiding heeltemal buite die skoolverband te neem. Die grootste probleem is befondsing, want 'n mens kan in so 'n geval nie staatsfondse daarvoor aanwend nie.

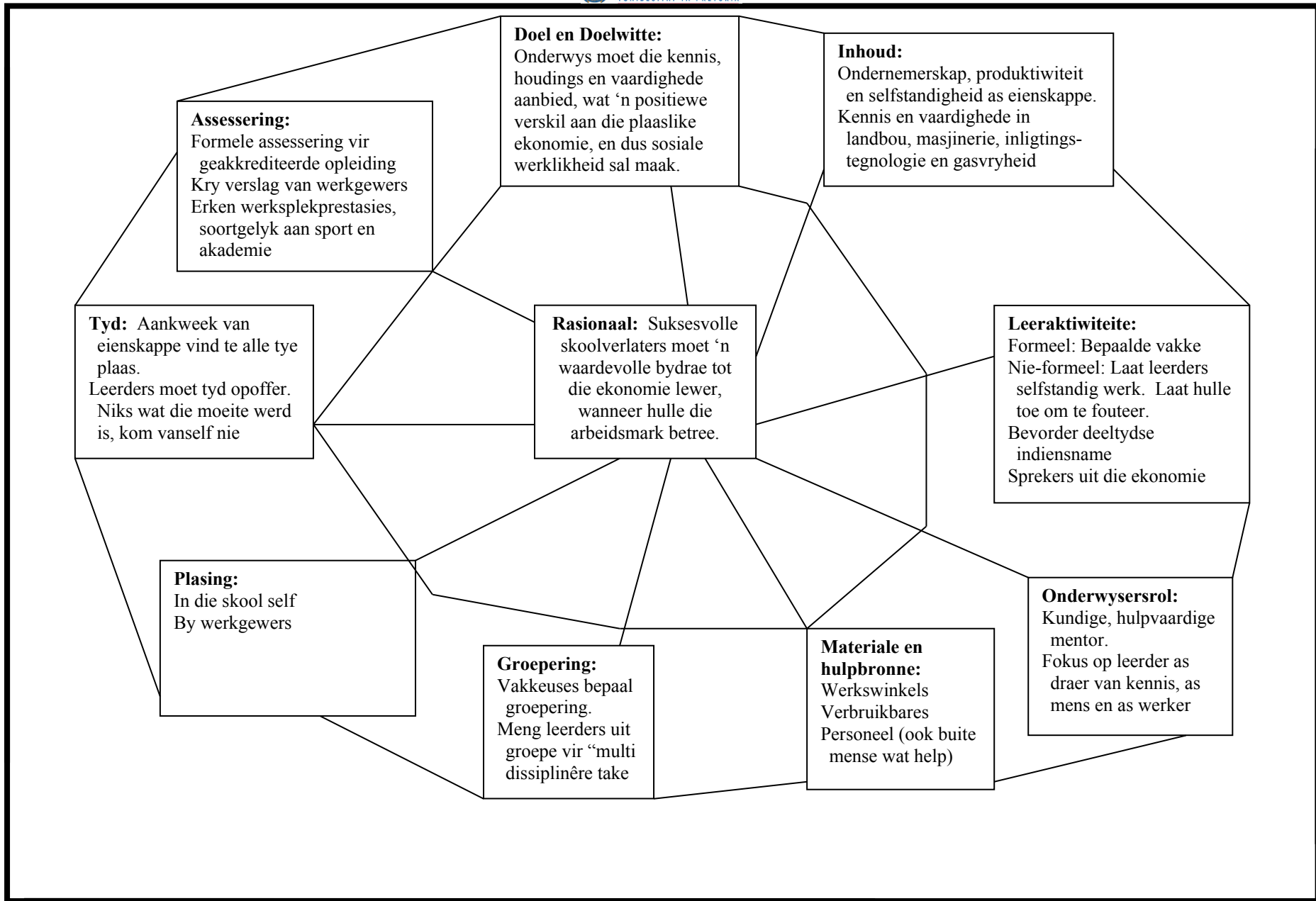
Die kritieke punt is egter dat die gedagte genoeg inslag by die gemeenskap vind, dat die nodige moeite en koste aangegaan en gehandhaaf sal word. 'n Mens moet daarop let dat die kurrikulêre spinneweb weer deel van die groter sosiale web is. Ander opvattinge het invloed op die kurrikulum, en andersom. Die gemeenskapskurrikulum as ingryping om indienseembaarheid te verhoog, kan eers as deel van 'n meer omvattende plan tot sy reg kom. Anders gestel, die kurrikulum in isolasie kan nie werk skep nie. Wanneer 'n gemeenskap deur sy instellings bymekaar kom met die doel om meer werk te skep, kan die onderwyssektor 'n toepaslike gemeenskapskurrikulum daarstel; een wat probeer verseker dat die

poging nie misluk weens ontoepaslik opgeleide werksmag nie. Sou die onderwys ‘n suksesvolle program, maar in isolasie, volg, sou dit waarskynlik opgeleide werkers na die stede uitvoer. Terme soos “werksmag” dui natuurlik nie net op loonarbeid nie, maar ook op professionele mense en ondernemers. Wat hierdie mense betref, is die belangrikste bydrae wat die gemeenskap kan lewer, om geskikte eienskappe aan te kweek. Opleiding vir professionele mense, is egter in die afsienbare toekoms nie ter sprake nie.

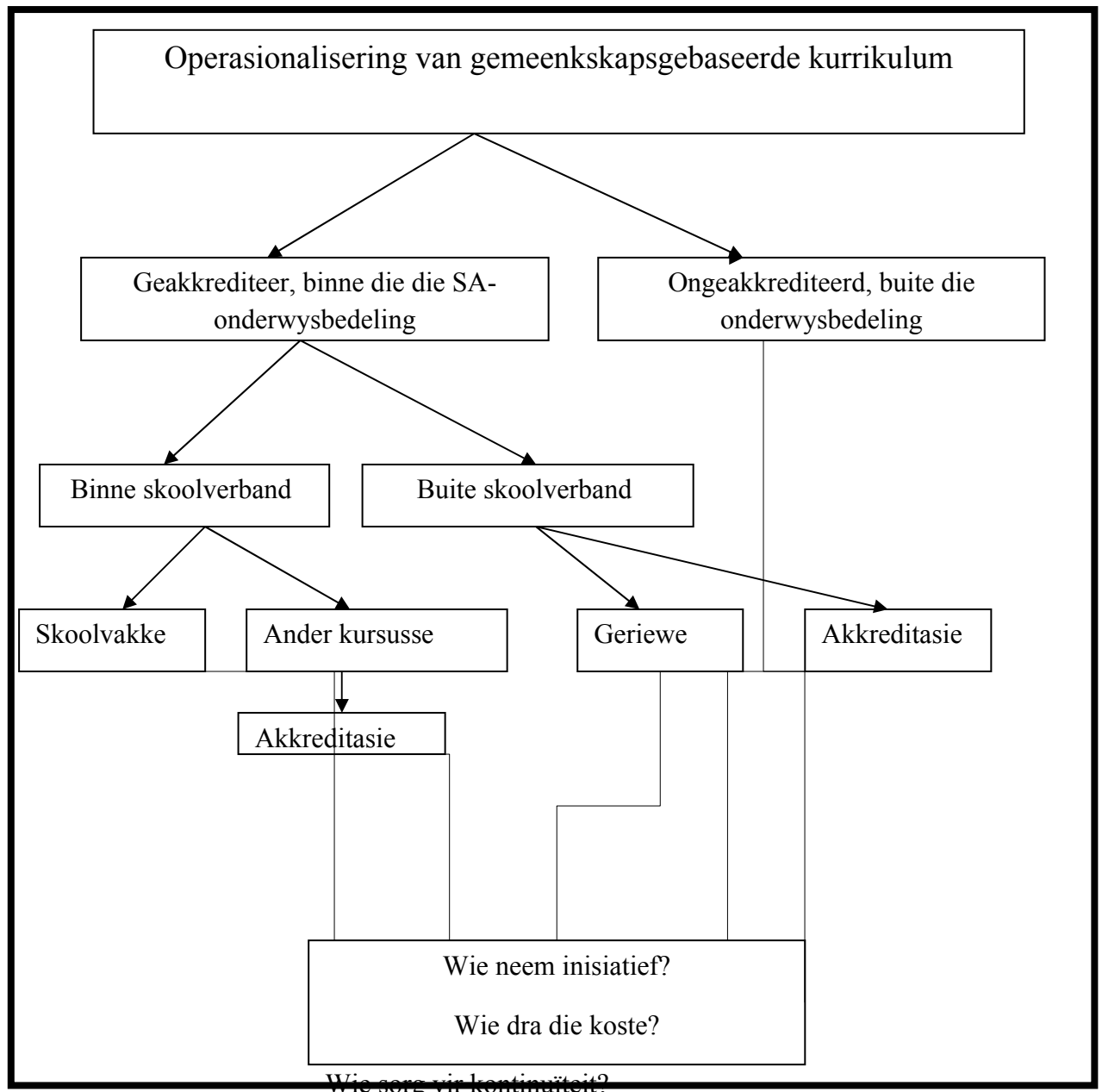
Die kurrikulêre spinneweb van Van den Akker is hier ter sprake, en word in figuur 7.1 herhaal. Die leidrade van Van den Akker se web is in hierdie geval opgevolg met voorstelle. Dit is sterk konseptueel, en alleenlik op die skoolkurrikulum gefokus. Dit maak ook nie aanspraak op volledigheid nie. Wat wel duidelik is, is hoe die verandering van die rasionaal in die middel van die web, alle ander komponente beïnvloed.

Om die uitvoering in meer praktiese terme voor te stel, word die vloeddiagram van paragraaf 5.3.2 herhaal as figuur 7.2. Elke blokkie impliseer ‘n besluit wat geneem moet word, met insluiting van voorgestelde implementering daarvan, wat onderaan volg.

Figuur7.1: Die kurrikulêre spinneweb, vir 'n gemeenskapskurrikulum vir verhoogde indiensneembaarheid

Figuur 7.2: Operasionalisering van die gemeenskapskurrikulum

Indien ongeakkrediteerde opleiding buite die onderwysbedeling gedoen word, skakel dit 'n aantal moeilike vrae uit. Dan moet net besluit word wie die inisiatief neem, en wie die koste moet dra. Aktiewe pogings om leerders gedurende vakansies of naweke in werksgeleenthede te plaas, deelname aan spyseniering vir byvoorbeeld die matriekafskeid, beplanning vir die skoolkonsert, en verskeie ander nie-formele opvoedende aktiwiteite val hieronder. Om die skoolprogram onveranderd voort te sit, maar die eienskappe

wat indiensneembaarheid bevorder aktief aan te kweek, val ook in hierdie kategorie.

Sou daar op geakkrediteerde opleiding besluit word, kan die skool nog altyd onttrek, omdat beplande kursusse buite die taakbeskrywing van 'n skool val. Dan bly die vraag watter geriewe gebruik gaan word en hoe akkreditasie verkry gaan word. Uiteindelik is die vraag weer: Wie neem inisiatief, en wie dra die koste. Die skole kan besluit om 'n projek van die privaat opleidingsinstansies te ondersteun, maar nie daaraan deel te neem nie. Die opleidingsinstansies kan selfs gevra word om dit te doen, sonder dat die skool aan die uitvoering deelneem.

Word daar binne skoolverband gewerk, moet daar besluit word of die skool hom tot skoolvakke gaan beperk, of ander kursusse gaan aanbied. In laasgenoemde geval moet weereens oor akkreditasie besluit word, en dan oor wie die inisiatief neem, en die koste dra. Skole kan besluit om 'n SETA-kursus saam met werkgewers aan te bied. Die skool sorg dan vir teorie, en werkgewers vir praktiese opleiding. Dit sal 'n veeleisende bestuurstaak wees, wat deeglike beplanning sal verg. Die twee skole kan saam 'n VOO kollege tot stand bring, met die hulp van instellings en werkgewers in die gemeenskap. Dit sal steeds iemand se taak wees om instrukteurs, werksinkels en toerusting te vind en te onderhou.

Sou die skool slegs beroepsgerigte skoolvakke aanbied, is die vraag steeds wie die inisiatief neem en die koste dra. Elkeen van hierdie vakke vereis toerusting, lokale, kundige personeel en kontinuïteit.

7.7 Aanbevelings en implikasies

7.7.1 Tesis van hierdis studie en oorkoepelende aanbeveling

Die plattelandse gemeenskap kan moeilik oor die vermoë beskik om kurrikulumdokumente, handboeke en die moeilikheidsgraad van kursusse te bepaal. Dit is die taak van sentrale kurrikulumowerhede. Waar dit by seleksie en plaaslike toepassing kom, kan gemeenskappe self die beste keuses maak. Die voorwaarde

is dat die plaaslike onderwyssektor in vennootskap met ander instellings in die gemeenskap moet tree, sodat ekonomies relevante kennis, houdings en vaardighede die fokus van onderwys deel met die algemene foki van ontluiking van die mens, en draer van kennis. Dit kan kontinuïteit help verseker, leerders op 'n onseker toekoms voorberei, maar ook toerus om die werklikheid te transformeer.

As praktiese optrede in die gemeenskap van Hopetown word voorgestel dat die twee skole kragte saamsnoer, die provinsiale onderwysdepartement se samewerking verkry, en gemeenskapsinstellings soos landboumaatskappye betrek, om die vakke Landboutegnologie en Gasvryheidstudies aan te bied, en Rekenaartoepassingstegnologie na die skool wat dit nie aanbied nie, uit te brei. Hierdie vakke omvat baie van die kennis en vaardighede wat, gegewe ander gunstige omstandighede, die ekonomie kan ontwikkel. Hierdie ontwikkeling moet nie doel op sigself wees nie, maar die wyse waarop 'n gemeenskap uit onaktiwiteit en afhanklikheid van maatskaplike toelae, tot ekonomiese aktiwiteit en verhoogde welvaart kan lei.

Die aanbieding van die vakke sal vereis dat werkswinkels ingerig, toegerus en van verbruikbare materiale voorsien word. Kundige instrukteurs sal ook nodig wees. Dit kan as afspringplek dien om ook werksplekgebaseerde (SETA) kursusse aan te bied, sodat nie net skoolgaande leerders bevoordeel kan word nie, maar ook werkendes. Oor die langer termyn moet gestreef word om 'n VOO kollege in Hopetown te vestig. Dit kan 'n private instelling, of 'n satellietkampus van 'n bestaande instelling wees. Die aanbieding van Nasionale Beroepsertifikate in dieselfde rigtings as bogenoemde vakke, kan sinergisme wek. Dit bied uitgebreide moontlikhede vir plaaslike leerders, wat sowel studie- as werksloopbaan behels. Leerders moet aangemoedig word om (op wettige ouderdom) gedurende vakansies en naweke werk te soek. Die skole kan aktief hieraan meedoën.

Hierdie aanbeveling hou sekere implikasies in:

7.7.2 Skoolvlak: Kurrikulumsensitiwiteit moet aangekweek word

In die literatuurstudie is aangehaal dat onderwysers praktiese onderwysvrae verkies bo teoretisering oor kurrikulum. Bewuswording van sekere werklikhede kan dalk 'n invloed hierop uitoefen:

- Skool is in meeste gevalle die leerder se laaste formele opleiding.
- Skoolverlaters presteer dikwels nie goed as studente of werkers nie.
- Swak na-skoolse prestasie word dikwels aan eienskappe wat op skool aangeleer kan word, maar wat ontbreek, toegeskryf.
- Om 'n leerder van 'n matrieksertifikaat te voorsien is nie om toekomstige sukses te verseker nie.
- Die skool en klaskamer is 'n volwaardige en deurslaggewende vlak van kurrikulumontwikkeling.
- Kurrikulum balanseer verskillende rasionale met onderwys, en verskillende foki. Dit is dikwels teenstellend, maar tog aanvullend. Om die rasionaal en foki van onderwys in 'n mens se eie opvatting te balanseer, en dan met jou eie klaskamerpraktyk in verband te bring, kan nuttige gevolge hê.

Onderwysers wat deur so 'n denkproses gaan, kan heel moontlik met nuwe oë na Uitkomsgebaseerde Onderwys kyk.

Dit kan baie nuttig wees om werkgewers by so 'n proses te betrek. Wat hulle van skool verwag, mag dalk onrealisties wees, maar kan ook 'n noodsaaklike perspektief bring. Werkgewers wat ook op die SBL dien, mag gewillig wees om aan so 'n oefening deel te neem.

Om kurrikulumsensitiwiteit aan te kweek, sal ten minste 'n deeglike werkwinkel vereis. Dit mag vir onderwysers na tydmors klink, aangesien hulle reeds oorlaai is, maar 'n mens moet onthou: Skool

is nie 'n doel op sigself nie, dit is 'n middel tot 'n doel. Die doel moet soms voor oë gestel word.

7.7.3 Skoolvlak: Bevordering van deeltydse werk

Alle volwasse deelnemers het saamgestem dat dit baie nuttig sal wees as leerders ondervinding in die werksplek opdoen, voor hulle die arbeidsmark permanent betree. Dit sal hulle help om oordeelkundige beroeps- of studiekeuses te maak, en ook die nodige eienskappe aan te kweek. Skole moet dit bevorder, sonder om 'n té groot administratiewe las op te neem. Werkgewers kan gevra word om besonderhede van deeltydse poste aan die skool te voorsien, wat onder VOO-leerders gesirkuleer sal word. Wanneer so 'n leerder aangestel word, kan die werkgever periodiek, of wanneer die werksverhouding eindig, terugvoer aan die skool gee. Dit kan vir latere verwysing, verslagdoening, erkenning by die prysuitdeling of gesamentlike opening, en die leerder se getuigskrif gebruik word.

7.7.4 Skoolvlak: Aanwys van 'n werksgroep om moontlikhede te ondersoek

In die volgende twee paragrawe word aanbevelings gedoen oor aksies wat die twee skole saam kan loods. Die skole het nie 'n geskiedenis van formele samewerking nie, en 'n basis daarvoor sal geskep moet word. As beide skole van die waarde van hierdie voorstelle oortuig kan word, behoort 'n werksgroep uit albei skole se SBL'e saamgestel te word, om die praktiese implikasies te ondersoek. Dit is ook noodsaaklik om die Noord-Kaapse onderwysdepartement daarby te betrek, aangesien departementele medewerking van groot waarde kan wees. Die teendeel is net so waar: As die departement daarteen gekant is, sal sukses moeilik behaal word. Skakeling met die privaatsektor, binne sowel as buite Hopetown kan ook op dié stadium begin, omdat hulp met befondsing moontlik gesoek sal word. Dit is ook die stadium waarop 'n ondernemende projekteier met aansienlike organisatoriese vermoëns gesoek moet word.

7.7.5 Skoolvlak: Samewerking tussen skole om bepaalde vakke aan te bied

Die twee skole in Hopetown bied elkeen vakke aan wat die ander nie het nie, terwyl daar ook oorvleueling is. Hoërskool Welvaart beskik oor lae getalle, maar bied meer beroepsgerigte vakke aan. Hierdie poste moet teen groot koste deur die ouergemeenskap in stand gehou word, terwyl Voorheenbenadeeld se leerders die vakke ontbeer. As dit moontlik is om roosters by mekaar aan te pas, moet gepoog word om sekere onderwysers te deel. Dit kan tot wedersydse voordeel wees.

Dit is ook 'n meganisme wat aangewend kan word om nuwe vakke of kursusse aan te bied. Vir 'n vak soos Gasvryheidstudie of Landboutegnologie is duur werkswinkels en toerusting nodig, asook personeel met buitengewone kundigheid. Daar kan vooraf ooreengekom word oor waar gedeelde werkswinkels ingerig word. As finansiële hulp nodig is, mag dit vir werkgewers makliker wees om dit aan Voorheenbenadeeld te koppel, in terme van wetlike vereistes vir Swart Ekonomiese Bemagtiging.

Bogenoemde twee vakke word sterk aanbeveel, weens die toepaslikheid in die plaaslike ekonomie.

7.7.6 Skoolvlak: Moontlike oprigting van 'n VOO kollege

As die skole kan saamwerk, kan hulle 'n stappie verder gaan, en saam 'n VOO kollege registreer. 'n Satellietkampus van die Noord-Kaapse stedelike VOO kollege in Kimberley kan ingerig word. Dit kan op die skole se terreine gedoen word, met klasse wat buite skoolure aangebied word, vir skoolverlaters. Dit kan ook die aanbied van vakke vir die Nasionale Beroepsertifikaat binne skoolure behels, vir leerders wat 'n alternatief op die akademiese matriek wil volg. In dié geval sal die VOO kollege net 'n administratiewe eenheid binne een of albei van die skole kan wees. Hierdie opleiding kan uitgebrei word om die landboumaatskappye se interne opleiding te hanteer. Dit kan ook 'n inkomstebron wees.

7.7.7 Departementele vlak: Aanmoediging van plaaslike kurrikulum-inisiatiewe

‘n Vertrekpunt van hierdie studie is dat gemeenskappe hulle lot in eie hande moet neem, liewer as om vir die owerheid te wag om hulle probleme op te los. Nogtans is ‘n simpatieke owerheid, wat sulke inisiatiewe steun, al is dit nie finansieel nie, van groot waarde. Die Noord-Kaapse Onderwysdepartement kan ‘n belangrike bydrae tot die provinsiale ekonomie lewer, as hulle vennootskappe tussen skole onderling, skole en VOO kolleges, en skole en die privaatsektor aktief bevorder. Die gebrek aan opleidingsgeriewe in kleiner dorpe kan moontlik deur die gemeenskap self verlig word. Dit is egter nodig dat die owerheid institusionele hindernisse verwyder.

7.8 Beperkings en tekortkominge van die ondersoek

Hierdie studie het ondersoek wat in kurrikulumterme die behoeftes en moontlikhede vir ‘n bydrae deur die gemeenskap is. Om ‘n gemeenskapsgebaseerde kurrikulum in werking te stel, het belangrike bestuursimplikasies, maar dit is nie ondersoek nie.

Die aanbevelings is geformuleer nadat die studie afgehandel is. Dit sou waardevol wees om dit aan onderwysowerhede (die betrokke skoolhoofde, kringbestuurder en provinsiale hoof van kurrikulum) voor te lê vir kommentaar.

Dit kan as ‘n gebrek geneem word dat so min leerders aan die studie deelgeneem het. Hoewel ek dit anders sou verkies het, het die wat deelgeneem het, waardevolle inligting verskaf. Die grootste hindernis in die pad van ‘n groter getal deelnemers, is die feit dat leerders hulle ouers se toestemming skriftelik moes aanbied, ingevolge die etiese reëls van die Universiteit van Pretoria. Ek het verduidelik dat deelname heeltemal vrywillig was, en kon slegs met diegene werk wat hulle briewe terugbring het.

Dit kan as gebrek geneem word dat ek net twee skole betrek het. Die fokus is egter op Hopetown as gemeenskap, en dit is die enigste twee hoërskole in die dorp.

Dit is jammer dat die Tembelihle munisipaliteit nie aan die studie deelgeneem het nie. Hopelik sal dit wel moontlik wees om hulle in volgende stappe te betrek.

7.9 Voorstelle vir verdere studie

In die literatuurstudie is heelwat klem op “progressiewe” onderwysmetodes gelê, en in onderhoude was daar talle verwysings na noodsaaklike eienskappe wat werkgewers by te min kandidate vind. Genoemde onderwysmetodes mik op die aankweek van dié eienskappe, maar dit is moeilik om vas te stel of die aanspraak geldig is. Dit is byvoorbeeld nie moontlik om ‘n eksperiment op te stel en alle ander veranderlikes uit te skakel nie. Miskien kan ‘n narratiewe ondersoek na skoolverlaters uit verskillende skole, en hulle menings oor watter opvoedkundige insette hulle op watter maniere beïnvloed het, waardevol wees.

Soos in paragraaf 7.8 genoem, het hierdie studie die kurrikulumruimte vir ‘n gemeenskapskurrikulum ondersoek. Dit behoort baie nuttig te wees om die bestuursimplikasies daarvan te ondersoek, sonder om in die strik te trap om die skool maar net as nog ‘n tipe besigheid te beskou.

‘n Ekonomiese ondersoek na die ontwikkelingspotensiaal van ‘n klein boerdery-gebaseerde ekonomie en vereistes om dit te verwesenlik, kan waardevolle lig werp op die opleidingsbehoefte waaraan voldoen moet word. ‘n Vergelyking tussen die ekonomieë van Hopetown as een van die oudste dorpe, en Orania as nuutste dorp in die provinsie, sal interessant wees, omdat dit verskillende benaderings tot die hulpbronbasis van die plaaslike ekonomie verteenwoordig.

7.10 Slot

Die aard van onderwys en kurrikulum, bied baie moontlikhede vir die ondernemende gemeenskap om sy eie toekoms te skep. Die Suid-Afrikaanse onderwysopset bied voldoende ruimte vir kurrikulum om in die gemeenskap vorm te kry met ‘n doel wat die gemeenskap self

formuleer. Gemeenskappe wat hulle lot in eie hande geneem het, het wêreldwyd en in Suid-Afrika daarin geslaag om lede van die gemeenskap se lewens te verbeter.

Die belangrikste vraag is nie of dit moontlik is nie. Die belangrikste vraag is of die plaaslike gemeenskap arbeid belangriker vind as kapitaal, en of die welvarendes bereid is om hulle lot met die van armes te verbind. As die antwoord ja is, is kurrikulum 'n kragtige wapen om Hopetown se gemeenskap 'n goed opgeleide, werksame gemeenskap te maak. As daar dan verskillende nasies in Suid-Afrika is, laat dit dan almal welvarende nasies wees.